

САКРАЛЬНО-ЕТНОГРАФІЧНА ЕКОСТЕЖКА В ГОЛОСІЇВСЬКОМУ ЛІСІ

Запропоновано концепцію сакральньо-етнографічної екостежки в Голосіївському лісі.

The project of the sacral- ethnographical ecotour in the Golosyiv's forest is proposed.

Постановка наукової проблеми. Голосіївський ліс – унікальний куточок природи серед столичного мегаполісу. Цінність природного лісового масиву і історико-культурної спадщини на його території, надзвичайно висока. Це те надбання, що має бути збережено і передано майбутнім поколінням. Цього можна досягти за умови раціонального рекреаційного природокористування та розробки спеціалізованих екостежок в Голосіївському лісі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням лісового масиву Голосієва неодноразово здійснювали відомі вчені київських вишів, так зокрема Щур Ю.В. у праці «Туристськими маршрутами Голосіївського лісу» надав детальний опис лісу і навів приклади основних туристських маршрутів. Вищевказані туристські маршрути стали основою для подальшої розробки на їх основі тематичних екостежок.

Виокремлення невивчених сторін дослідження. Розробка системи стежок та їх маркування є одним із напрямів збалансованого використання багатств природного ландшафту і рекреаційного споживання цих ресурсів населенням. Це можливо за умови дотримання екологічних норм і принципів, які дозволять раціонально використати природні багатства з мінімальною шкодою для навколишнього середовища. Тому малодосліджені питання розробки тематичної екологічної стежки в Голосіївському лісі є актуальним щодо збереження і використання біо- і ландшафтного різноманіття, історико-культурних ресурсів.

Метою даної статті є розкриття сакральньо-етнографічного потенціалу Голосіївського лісу засобами екотуризму.

Виклад основного матеріалу. Маршрут починається з Китаєва - історичної місцевості на півдні Києва, розташованої між Багриновою горою, Корчуватим і Мишоловкою. Назва – ймовірно, від тюркського слова "китай", водночас поширеного і серед східних слов'ян (стіна, укріплення, фортеця). Відомий з часів Київської Русі, у 2-й половині XII століття Князь Андрій Боголюбський, прозваний Китаєм, заснував тут палац-фортецю [1].

До початку пішохідної частини маршруту найзручніше доїхати на автобусі №20 від станції метро „Либідська”. Виходимо з автобуса на зупинці „вул. Китаївська”, повертаємося на 10 м. Потрапляємо на тристороннє перехрестя: від проспекту Науки на південь відходить вулиця Китаївська. Рухаємося по ній. Через 200 м вулиця повертає на захід, а ще через 300 м виводить до школи №122, яка знаходиться на північній стороні вулиці. У подвір'ї школи встановлено бюст Марії Боровиченко (Машеньки з Мишо-

ловки”)), яка відзначилась у боротьбі з фашистськими загарбниками під час Великої Вітчизняної війни. У будинку школи – меморіальний музей М. Боровиченко. За будинком, що навпроти школи, вул. Китаївська знову повертає на південь. Праворуч за рухом – садки, що належали раніше Інституту садівництва. На східній стороні вулиці, зліва від дороги іконна лавка і господарські ворота монастиря. Вхід на подвір’я церкви на відстані 400 м від повороту. «Київський Афон» – так називають свій монастир ченці. На його території знаходяться: храм Дванадцяти апостолів, храм преподобного Серафима Саровського; печерний храм преподобної Досифея Київської.

Отже, оглянувши церкву та могилу старця Досифея, виходимо на східний край церковного подвір’я й східцями спускаємося до каскаду ставків розташованих на Китаївському струмку. По дамбі між нижнім і другим знизу ставком переходимо на східний берег. За озером чудовий вид на монастир. Від берега другого ставка починається підйом на Китай-гору до Китаївських печер, обладнаний перилами. Він іде дном яру, що поріс грабовим лісом. На Китай-горі збереглися чернечі печери, частину яких у 1990-1993рр. було розчищено та упорядковано для відвідування ченцями пустині і співробітниками наукового відділу «Київ підземний» при Музеї Історії м. Києва та. У печерах можна побачити келії з земляними стінами і лежанками. Після огляду печер продовжуємо підйом у тому ж південно-східному напрямку і виходимо на широку галявину перед вершиною (від берега ставка приблизно 100 м з набором висоти 50 м). На цьому місці знаходилося Китаївське городище, або Пересічин (X – XI ст.). Це найближче до стародавнього Києва укріплення, що відноситься до типу мисових городищ з кількома ярусами. Найвища частина городища – дитинець – розташована у західній частині мису. Згори відкривається чудовий краєвид нижнього ярусу городища, що оточує дитинець півколом з півночі, сходу і півдня. І дитинець, і нижній ярус городища були укріплені валами, сліди яких збереглися до тепер.

В даний час відомі дві печери, що знаходяться безпосередньо під городищем. Під дитинцем розташована центральна печера, у вигляді лабіринту, дуже порушеного ченцями, тому розібратися в ньому з історичної точки зору дуже складно. Друга печера розташована на західному схилі городищенського мису, на декілька метрів нижче від лабіринту. Вона має більш первозданий вигляд і є коридором, що плавно спускається донизу. Через 10-15 м від входу коридор повертає ліворуч і упирається в невелику келію. У часи Богдана Хмельницького на цій горі розташовувався козацький дозор, який обороняв підступи до Києва з південної сторони. Тут росте найстаріший у місті каштан, якому вже понад 350 років. Його саджанець привіз з рідної Валахії і посадив ще митрополит Петро Могила (1596-1647). Далі від городища стежка веде на південь, перетинаючи декілька розпадків (залишки оборонних ровів городища). Через 300 м виходимо на вершину наступного пагорбу, до багатовікового дубу з характерним вузлуватим стовбуром, з обох боків стежки розміщуються розкриті залишки стародавніх поховань (VI – VII ст.). Прямуючи в тому ж напрямку, через

300 м виходимо на вершину наступного пагорбу. Далі спускаємося на південь. Метрів через 50 відкривається панорама південних околиць Києва: Корчувате, Чапаївка, хутір Вільний. Тут перепуття: одна стежка південного напрямку спускається на дно глибокого яру й виводить на вулицю Червонопрапорну, а друга стежка тягнеться над північним схилом яру. По ній рухаємося у західному напрямку. Метрів через 300 – розгалуження стежок. Саме тут знаходився будиночок, в якому деякий час жив професор М.Грушевський. Продовжуємо рух правою стежкою у північно-західному напрямку, через 150 м потрапляємо на перехрестя лісових доріг і просіки. Знаходимо квартальний стовп із номерами „17-18-24-25”. Подальший наш шлях – ліською дорогою у південно-західному напрямку. Через 650 м при дорозі стоїть квартальний стовп „24-25”. За ним дорога прямує вздовж самого краю лісу, відокремлена від нього напівзасипаними окопами часів Великої Вітчизняної війни. Саме тут проходила лінія оборони Києва.

Через 300 м дорога починає повертати на захід, а на південь від неї відходить стежка, яка виводить на узлісся над урвищем піщаного кар’єру. Звідси відкривається панорама величезного Пирогівського кар’єру. Повернувшись на ліскову дорогу, ідемо по ній ще метрів 400 на захід і виходимо до огорожі Музею народної архітектури та побуту України поблизу с. Пирогово. Прямуємо вздовж окопів, які тянуться з лівого боку від стежки. Через 500 м дорога починає віддалятися від огорожі, заглиблюючись у ліс. Ще через 500 м – розгалуження доріг. Ми йдемо по най правішій дорозі до квартального стовпчика „13-14-22-23”, від нього повертаємо на захід, на ліскову просіку. Через 800 м просіка виводить до огорожі Головної астрономічної обсерваторії Національної Академії наук України, на перепуття стежок. Ми проходимо 150 м у північно-західному напрямку, потім ще 150 м піднімаємося на захід по низу вибалка і виходимо на ліскову дорогу. Вона спочатку прямує у північно-східному напрямку, а через 200 м після перетину із просікою повертає на північний захід. Ліворуч від дороги – березовий гай. Дорога поступово наближається до огорожі Національного виставкового Центру. Пройшовши близько 700 м, потрапляємо на розгалуження стежок і доріг. Рухаємося по крайній лівій стежці метрів 50 у північно-західному напрямку до огорожі. В тому місці, де огорожа з дротяної сітки змінюється на бетонну, крізь отвір потрапляємо на територію Національного Центру [2]. За час роботи Виставки її відвідали визначні люди світу: Президент Франції Генерал Де Голь, в’єтнамський лідер Хо Ши Мін, Генеральний секретар ООН У Тан, Президент Югославії Броз Тіто, Прем’єр-Міністр Індії Лал Бахадур Шастрі, Прем’єр-Міністр Великої Британії Маргарет Тетчер та інші [4]. Околиці Голосієва здавна стали улюбленим місцем відпочинку. Наприкінці XIX століття тут бував Микола Лесков, жив Михайло Драгоманов, а у церкві села Пирогове вінчалася його сестра Ольга (Олена Пчілка) з Петром Косачем. Після екскурсії по Центру виходимо до його головного входу. Він знаходиться у північно-західній частині території (приблизно за 1 км по прямій від того місця, де ми зайшли).

Висновки. Пропонований маршрут можна проходити всім, хто не-

байдужий до природи і до минулого свого міста. Маршрут пролягає через доволі пересічену лісову місцевість, тому наявність зручного взуття, верхнього одягу з довгим рукавом і капелюха є обов'язковим. Приблизна довжина пішохідної частини маршруту – понад 9 км, проходження із зупинками займе біля 4 годин.

1. "Київ. Енциклопедичний довідник" УРЕ, Київ-1981; 2. Туристськими маршрутами Голосіївського лісу. Федерація профспілок України. Інститут туризму. – К., 1999. – 34 с; 3. <http://travel.org.ua/regions/index.php?pid=3> – «Туристичний клуб «Мангуп»; 4. <http://1000years.uazone.net/pub/Kytaiv.doc> - 1000 років української культури; 5. <http://kitaievo.kiev.ua> – сайт Китаївського монастиря.

УДК 911.3

Дмитрук О.Ю., Гондарєва К.В.

ЗООЛОГІЧНА ЕКОСТЕЖКА В ГОЛОСІЇВСЬКОМУ ЛІСІ

*Запропоновано концепцію зоологічної екостежки в Голосіївському лісі.
The conception of the zoological ecotour in the Golosyiv's forest is proposed.*

Постановка наукової проблеми. Екостежки як специфічна форма природоохоронної освіти є надзвичайно ефективними, насамперед, завдяки неформальності педагогічного процесу, що проходить не як обов'язковий захід, приурочений до конкретної дати, місця чи часу, а при безпосередньому спілкуванні з природним середовищем з емоційно насиченим сприйняттям туристами об'єктів процесів і явищ географічного середовища [3]. Однак на сьогодні мало розробленими залишаються конструктивно-географічні основи проектування еколого-зоологічних стежок об'єктах, що мають статус пам'ятка садово-паркового мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проаналізувавши наявні розробки та публікації з досліджуваної проблеми зауважимо, що сучасні екологічна стежки є унікальною інтегративною системою, що включає природоохоронну інформаційно-виховну роботу, активну фізичну рекреацію та оздоровлення екотуристів. Наукові підвалини для дослідження визначеної проблематики закладають праці О.Ю. Дмитрука, А.Н. Формозова, Ю.М. Грищенка, Л.М.Зуб, М.Д. Родичкина та інших авторів.

Виокремлення невивчених сторін дослідження. Розробка та проведення мереж екостежок на сьогодні полягає не тільки в їх потенційному економічному та природоохоронному зиску, а в тому, що вони є чи не єдиним дієвим механізмом забезпечення середовище відтворюючих та урбокомієнсаційних потреб міських мешканців та найбільш доступною масовою формою екологічної освіти. При цьому зауважимо на певні прогалини у безпосередніх проектних розробках екостежок для урбанізованих територій.

Метою даної статті є дослідження та аналіз сучасного стану тварин-